
BIBLIOGRAFIA CONSULTADA I CATÀLEGS A LA WEB

- AA. DD. *Antologia poètica*, Barcelona: Columna, 1991.
- AA. DD. *Jaume Vidal Alcover (1923-1991)*, Palma de Mallorca: Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Govern Balear, Col. Estudis Baleàrics, núm. 46, maig-agost 1993.
- AA. DD. *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, Vol. 18, Mallorca: Promomallorca, 1989-1997.
- AA. DD. *Homenatge a Jaume Vidal Alcover*, Barcelona: Columna, 1992.
- AA. DD. *Jaume Vidal Alcover: humanisme, heterodòxia i geni*, Tarragona: Cossetània edicions, Col. Antines, núm. 1, 2001.
- ALZAMORA, Sebastià. *El mirador. Articles publicats en el diari Avui (1976-1991)*, Mallorca: Sa Nostra, Col. Tià de sa Real, núm. 45, 1995.
- PONS, Margalida. *Poesia insular de postguerra: quatre veus dels anys cinquanta*, Barcelona: Abadia de Montserrat, Col. Biblioteca Abat Oliba, núm. 192, 1998.
- VIDAL ALCOVER, Jaume. *Obra poètica*, Manacor: Col. Tià de sa Real, núm. 22, 1984.
- ASSOCIACIÓ D'ESCRIPTORES EN LLENGUA CATALANA: <http://www.escriptors.com>
- LLETRA ESPAI VIRTUAL DE LITERATURA CATALANA: <http://www.uoc.edu/lletra>
- RED DE BIBLIOTECAS UNIVERSITARIAS: <http://rebiun.crue.org>
- UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI: <http://www.urv.es>

L'Escola Municipal de Mallorca Antecedents - Inauguració de l'Escola (1960-1973)

Daniel Sáez Quetglas

Presentació

La comunicació següent és fruit d'un projecte d'investigació més ample, més ambiciós, i que contempla un període inicial i vital de la singladura de l'Escola Municipal de Mallorca de Manacor (a partir d'ara EMM). Així doncs, tota la dècada dels anys seixanta i gairebé tota la dècada següent, fins al curs 1978/79, és el període que he seleccionat per centrar la investigació.

Per què aquests anys i per què aquest tema? Per una banda, tot i saber i haver consultat algunes publicacions que tracten, des de diferents punts de vista, els precedents de la creació de l'EMM de Manacor i, per tant, ésser conscient que s'han fet coses per donar a conèixer els fets més importants succeïts aquells anys de renaixença cultural que foren els anys 60, ha estat important per mi aprofundir de nou en aquesta etapa perquè consider fonamental situar en el temps històric la inauguració oficial de l'Escola, traçant clarament els fets que donaran pas a la realitat d'una escola municipal, sustentada mitjançant finançament públic, i dedicada a l'ensenyament de la llengua catalana encara en una època predemocràtica.

M'interessava també conèixer, tan exactament com em fos possible, els protagonistes d'aquesta fita, les persones, entitats i institucions que d'una manera més principal o més secundària varen aconseguir tirar endavant la iniciativa i conèixer també les motivacions que impulsaren la idea d'aquesta Escola, al voltant de la qual es varen ajuntar importants esforços individuals i col·lectius. Conèixer, així mateix, les causes i el context social i cultural en què tot plegat es produeix, situar el lloc, el municipi de Manacor, que no és un fet secundari, i plantejar la importància històrica que per al municipi ha suposat l'assoliment d'una fita d'aquestes característiques.

I per últim, descobrir tota la vessant pedagògica que, en el marc de l'ensenyament de la llengua catalana, s'inicià en aquesta època precedent a la inauguració de l'Escola

i que té una importància, al meu parer, cabdal, pel que suposa de formació d'unes bases que després seran militants, d'una o altra manera, en la defensa i manifestació de la identitat lingüística pròpia.

La segona part d'aquest estudi sobre l'EMM, que contempla els anys d'intensa activitat per engegar i consolidar el seu projecte i preparar, podríem dir fins i tot anticipar, les condicions necessàries perquè es pogués ensenyar la llengua catalana als centres educatius, està encara en una fase d'anàlisi. Esper, però, tenir molt prest unes conclusions i una redacció prou àmplia i clarificadora d'aquells primers cursos que em permetin completar un estudi, que si bé podria merèixer arribar fins pràcticament el dia d'avui, on encara podem beneficiar-nos de la tasca pedagògica d'aquesta Escola, sí que en termes generals recull el testimoni d'una època que fou fonamental per impulsar un retrobament cultural i lingüístic en aquesta terra i en aquest municipi, i que per molts motius la tasca empresa aquells anys és encara en l'actualitat una fita pendent.

La justificació sobre l'elecció de la temàtica per a aquestes IV Jornades d'Estudis Locals i per al meu estudi, el qual he mencionat abans, és la de ressaltar la importància que una escola, l'EMM de Manacor, ha demostrat mantenir amb el pas dels anys en defensa de la llengua i la cultura de Mallorca i en la difusió del seu ús dins el municipi de Manacor, i que això no hauria estat possible si no s'haguessin produït tots els antecedents, causes i motivacions que de seguida passaré a descriure.

És doncs de merescut reconeixement que en unes jornades d'estudis sobre temàtica local, l'EMM i els seus precedents tinguin la possibilitat d'ocupar un espai important i de despertar de nou el seu interès.

1. Els cursos de català d'Aina Moll

Els primers cursos de català organitzats dins un centre d'ensenyament en plena època franquista els va impartir n'Aina Moll a l'Institut Femení d'Ensenyament Mitjà Joan Alcover de Palma.

Aina Moll havia estudiat el batxillerat anys abans en aquest institut i quan hi va tornar, com a professora de francès, una de les primeres iniciatives que va tenir va ser organitzar aquest primer curs l'any 1960. Va demanar permís al director, el qual coneixia de l'etapa anterior, i aquest l'hi va concedir. Aquestes classes es donaven fora de l'horari lectiu i gairebé sense que ningú no ho sabés. Pràcticament només els professors, els pares i alguns professors d'altres col·legis ho sabien. Aquest primer curs no oficial va ser important perquè va animar altres professors a engegar iniciatives semblants en altres col·legis. L'any següent, al Col·legi Ramon Llull de Manacor, Gabriel Barceló seguiria el camí traçat un any abans per Aina Moll.

De tots els grups de francès que tenia Aina Moll, n'hi havia un de petit que

estaven interessades a seguir classes de català. Foren, per tant, poques i de grups diferents les que integraren aquest primer curs. L'horari del curs era d'una hora cada classe i tres cops per setmana. A vegades les classes es donaven el migdia, abans de dinar, i a vegades l'horabaixa, tot just després de finalitzar la darrera classe.

Aina Moll organitzava aquestes classes compaginant l'ensenyament de la llengua i la gramàtica, i utilitzava el llibre d'ortografia que havia publicat el seu pare, en Francesc de Borja Moll, *La lengua de las Baleares*, i es motivava la lectura i l'ensenyament de literatura catalana amb obres d'autors consagrats, però també d'autors contemporanis com Jaume Vidal i Alcover. Després de les lectures, cada alumna feia un comentari sobre la impressió que li havia causat l'obra, «de manera que al mateix temps que fèiem un poc de gramàtica i que havíem de llegir i escriure en català, ens anàvem interessant per la literatura»¹.

D'aquests cursos que n'Aina Moll va organitzar, en varen sortir més tard personatges molt significatius en l'àmbit de la cultura i la llengua catalanes, com ara na Maria Antònia Oliver, la cantant Maria del Mar Bonet o la mateixa Carme Riera.

Els cursos a l'Institut Joan Alcover es varen prolongar fins ben entrada la dècada dels anys 70.

2. El Col·legi Municipal Ramon Llull de Manacor

El Col·legi Municipal Ramon Llull de Manacor, a finals dels anys cinquanta i principis dels seixanta, era l'únic centre educatiu d'ensenyament mitjà de Manacor, i l'única alternativa per als joves de Manacor per estudiar batxillerat sense haver d'anar-se'n a Palma. Era un col·legi municipal, no un institut nacional com era freqüent en aquell temps, però les famílies havien de pagar perquè els seus fills hi poguessin estudiar. Això suposava que molts alumnes no hi podien accedir si no era mitjançant alguna beca d'estudis. Amb tot, permetia als alumnes de Manacor i de la comarca estudiar el batxillerat sense haver de desplaçar-se a Palma, cosa que encara era molt més costosa per a les famílies. El col·legi era només per a al·lots. Com en la resta de l'illa, la coeducació o l'ensenyament mixt no es donava encara i tardaria uns quants anys a produir-se.

No tenia un caràcter religiós i la majoria dels professors que hi impartien classes eren llicenciats.

Els alumnes s'hi examinaven de primer, segon, tercer i quart, i després feien la revàlida amb examinadors de Palma. Després cursaven cinquè, sisè i revàlida, i es tornaven a examinar amb examinadors de Palma. Finalment, per realitzar el PREU ja era necessari desplaçar-se a Palma i si es volia accedir a estudis superiors s'havia de fer la revàlida (com una selectivitat) a la mateixa universitat. La majoria d'estudiants de Palma optaven per anar a la Universitat de Barcelona.

L'any 1970 el Col·legi Ramon Llull desapareix com a tal i passa a ser el nou Institut Nacional Mixt de Manacor, l'actual IES Mossèn Alcover.

2.1 Les classes de català al Col·legi Municipal Ramon Llull

L'any següent del primer curs de català organitzat a Palma per Aina Moll dins un centre educatiu en ple règim franquista, en Gabriel Barceló Bover, que aleshores era professor de dibuix, que s'encarregava també de les hores d'estudi del Col·legi Ramon Llull i que ja començava a mostrar un interès creixent per l'ensenyament de la llengua catalana, va organitzar un primer curs de forma molt semblant a com ho havia fet Aina Moll. Ell coneixia aquella experiència i ben segur que el va animar a repetir-la a Manacor. Aquell primer curs va acabar amb algunes pors, però va donar esperança.

El 1961 es començaren a impartir aquestes classes amb un grup d'alumnes de batxillerat del col·legi que es varen mostrar receptius a la idea d'aprendre català. Eren només un grup reduït, entorn a sis o set, d'entre els alumnes que assistien a les classes de dibuix i a les hores d'estudi (hores que s'intercalaven entre classe i classe i que els alumnes dedicaven a fer deures o a preparar la classe vinent). Aquesta va ser la primera promoció d'aquesta experiència clandestina.

El curs de català s'impartia en hores d'esbarjo i també s'aprofitava una part de les hores de dibuix. «Vàrem començar a fer-les el temps de l'esbarjo; mentre la resta d'alumnes jugaven al pati, nosaltres aprofitàvem una aula buida, molt obscura, i allà vàrem començar a fer unes classes de lectura, d'ortografia i d'escriure un poc.»²

Els alumnes tenien la impressió que el que estaven fent no estava permès, i ho vivien com una experiència que calia mantenir en secret. Fins i tot alguns alumnes recorden d'aquells temps que ni tan sols els seu pares sabien que estaven rebent aquelles classes. També estaven a l'aguait per si en alguna ocasió apareixia un inspector en temps de classe i en cas d'estar fent català canviar immediatament i fer com si realment fos dibuix el que s'estava ensenyant.

Els alumnes eren plenament conscients que el català era una llengua censurada i per a la majoria d'ells aquells cursos eren el primer contacte amb l'aprenentatge de la seva pròpia llengua.

A les classes que impartia el professor Gabriel Barceló s'explicava com funcionava la llengua, des de l'ortografia a la sintaxi, i gairebé sense llibres. Les normes s'explicaven amb l'ajuda de la pissarra i després tots plegats feien exercicis per practicar-los. Era un ensenyament molt oral, amb molta voluntat i molt pocs recursos i mitjans. També es feien dictats i redaccions i en alguna ocasió es va convidar Francesc de Borja Moll per donar alguna classe o conferència relativa a les rondalles mallorquines.

En aquest primer curs l'alumnat no s'examinava. Al curs següent (1962/63) sí que ja es motivava els alumnes perquè assistissin a l'examen de l'OCB a l'Estudi General Lul·lià, i uns anys més tard (1965/66) va ser una delegació de l'Obra la que va venir a Manacor per examinar-los a fi de curs.

D'aquell primer grup d'alumnes que participaren d'aquelles classes de català, en va sortir en Gabriel Mesquida, escriptor i poeta de renom en l'àmbit de la cultura catalana. En el curs o promoció anterior hi havia molts pocs alumnes, mentre que a la seva ja s'hi aplegaven uns quaranta estudiants que, a més, es mostraven inquiets, amb ganes de fer coses, de botar-se algunes normes per aprendre fora de les imposicions d'aquell règim autoritari que tot just estaven començant a descobrir.

En Biel Mesquida recorda aquest curs com un fet molt especial, ja que allà es varen posar els fonaments de l'existència d'una cultura i una llengua catalanes que després descobriria d'una forma més activa i militant durant els anys que va estudiar a la Universitat de Barcelona. Recorda també que en Gabriel Barceló es prestava a comentar i a intentar respondre molts dubtes que els alumnes li formulaven sobre cultura i llengua, però també sobre política. Aquelles classes, doncs, els serviren per desmuntar els grans muntatges que la religió i la política franquista s'havien encarregat d'edificar, i el fet d'accedir a la clandestinitat d'una llengua i una cultura pròpia i censurada va ajudar a catalitzar aquests muntatges de cartró pedra, d'idees rànies i imposades.

«Jo crec que ell ens va educar un poc per entrar dins el món de la cultura com a sinònim de llibertat.»³

Quan en Gabriel Barceló va començar l'experiència dels cursos de català al Col·legi Ramon Llull, no podia imaginar-se que estava iniciant un camí llarg, difícil i que el lligaria professionalment a l'activitat de l'ensenyament de la llengua catalana, com després passaria per fortuna de l'Escola Municipal de Mallorca. No pensava que aquells cursos clandestins poguessin ésser algun dia oficials, però a poc a poc el seu interès el va acostar a l'activitat de l'OCB i, després de cursar-hi els nivells elemental i mitjà de llengua, l'any 1966 es va examinar i va aprovar el curs de professorat de nivell elemental. L'any 1969 aprovaria també el curs de professorat de grau mitjà. I finalment el 1974 obtindria el diploma de professor de llengua catalana en el grau superior. En el moment de cursar-los, cap d'aquests cursos tenia un reconeixement oficial.

Així, molt prest Gabriel Barceló va començar a formar part del conjunt de professors que impartien cursos de català de l'OCB. Aquesta xarxa de professors es va anar estenent i rebien una petita compensació econòmica per fer aquesta feina, que tanmateix era molt reduïda ja que l'Obra subsistia amb les quotes mensuals que pagaven els socis, i sense cap subvenció oficial.

2.2 L'episodi de l'inspector

Les classes no oficials i amb aquell caràcter clandestí que hem descrit abans es continuaren impartint dins el curs de 1964/65. Aquest any va succeir un fet que canviaria la forma d'organitzar aquestes classes de llengua. Un dia, mentre el professor Barceló explicava català durant una classe de dibuix, com havia fet tots els anys anteriors, va entrar sense avis previ l'inspector en cap del Districte Universitari de Barcelona, el Sr. Josep Gassiot i Llorenç. Aquest fet, la descoberta del curs de català per part d'un inspector d'ensenyament, havia estat un temor constant, que fins i tot els alumnes compartien. Va demanar què s'estava ensenyant, tot veient a la pissarra alguns exercicis d'ortografia catalana. Davant l'evidència, el professor Barceló li va explicar que, atès que una part dels exercicis que els alumnes havien de fer en l'elaboració de les làmines de dibuix la feien a casa perquè hi havia unes millors condicions de treball, aprofitava la darrera part d'algunes classes per ensenyar-los alguns rudiments de llengua catalana.

L'inspector Gassiot tot d'una se'n va alegrar i no va veure amb mals ulls la iniciativa, deixant contrariat el professor Barceló. Tot seguit va reunir el claustre de professors del col·legi i va donar públicament l'enhorabona al Sr. Barceló per la seva lloable tasca, estranyant-se molt que encara hi hagués algú que s'atrevis a fer aquestes coses. L'inspector va autoritzar aquells cursos, sempre que fossin voluntaris i fora de l'horari de classe, i va demanar que se'l mantingués informat de la seva evolució els anys següents. Sens dubte això va ajudar i va encoratjar el professor Barceló, que en bona part a conseqüència d'aquest fet es va apuntar als cursos de l'OCB a l'Estudi General Lul·lià.

Aquest mateix inspector estava assabentat dels cursos de català que Aina Moll impartia a l'Institut Joan Alcover i comprenia i consentia aquella activitat. L'actitud d'aquest senyor va ser fonamental, ja que tenia l'autoritat i el suport institucional per aturar les classes de català de forma immediata i no ho va fer. En el cas de Palma, Aina Moll li havia explicat personalment la realització d'aquells cursos i havia rebut el suport absolut de l'inspector Gassiot.

2.3 La revista estudiantil *Arbre*

La veritat és que d'aquest col·legi de Manacor sortiren interessants iniciatives que amb l'empenta del professorat aconseguirien una important participació del conjunt de l'alumnat. La revista *Arbre* n'és un clar exemple. Es tractava d'una revista estudiantil que es feia a ciclostil i en l'elaboració de la qual participaven alumnes i professorat.

La revista neix pels voltants de 1964 i n'és l'impulsor el director del col·legi en aquells moments, el Sr. Miquel Pons Bonet, professor d'Història de l'Art i gran aficionat a la literatura. La idea d'una revista de participació estudiantil que inclogués

poesia, narració curta, articles d'opinió, etc., el va engrescar a ell i després a d'altres professors a mantenir la publicació d'aquesta revista fins l'any 1970, en què es tanca el col·legi com a tal.

El nom de la revista es deu a la referència de l'*Arbre de la ciència*, obra de Ramon Llull, autor cabdal de la llengua i literatura catalanes i que a més era mallorquí.

Aquesta revista té la seva importància perquè s'hi varen publicar molts articles, poemes, redaccions i reportatges en català, tant d'autors coneguts de la literatura catalana com d'alumnes que s'atrevien a escriure coses pròpies. En definitiva, la revista es va convertir en una eina didàctica al servei d'alumnes i professors, ja que permetia practicar la lectura en català i els més agosarats fins i tot escriure-hi.

En aquesta revista bilingüe (català – castellà) trobam les primeres narracions, entrevistes i qualche reportatge que un jove Gabriel Mesquida, alumne aleshores de batxillerat del col·legi, hi va publicar. Va ser la primera vegada que va escriure en català.

La qualitat de continguts de la revista, que no d'edició, va fer que fos mereixedora d'un premi concedit per la Direcció General de Enseñanza Media, que aleshores depenia del Ministerio de Educación de Madrid.

2.4 El final dels cursos de català al Col·legi Ramon Llull

A partir del curs 67/68 les classes de català agafen una embranzida diferent, s'incorporen a les hores lectives i tot i no ésser obligatòries sí que la majoria d'alumnes s'hi apunten voluntàriament. Amb exàmens de fi de curs i diplomes de l'OCB, els cursos de català del Col·legi Ramon Llull es mantenen fins que el 1970 s'obri l'Institut Nacional Mixt i tot el professorat passa al nou institut. També n'arriba de nou i l'equip directiu és substituït. Ara la directora és la senyora Pilar Sánchez Rábanos, que, tot i no oposar-se a les classes de català, no acabava de veure amb bons ulls aquella activitat. Pensava que podia portar conseqüències i només ho va permetre perquè n'Aina Moll portava anys impartint les classes de català sense represàlies de cap tipus.

All llarg del primer any de funcionament del nou institut, en Gabriel Barceló va deixar de donar les classes de dibuix i es va dedicar només a impartir les classes de català i a portar en part la secretaria del centre. Aquesta darrera activitat, però, li va suposar molta de feina i en els primers moments en què tot s'havia de posar en marxa havia de baixar sovint a Palma, cosa que li restava molt de temps per dedicar-se adequadament a la tasca docent. Aquest fet va desencadenar que durant el segon any només impartís els cursos de català durant el primer trimestre i es veiés amb la necessitat de deixar-los durant el segon trimestre. Ateses les circumstàncies, el professor de llengües clàssiques de l'institut, molt motivat i entusiasmat amb aquelles classes, s'oferí a continuar impartint les classes de català. A don Gabriel l'opció no li va semblar en principi malament, ja que aquest oferiment permetria a l'alumnat

finalitzar aquell curs i presentar-se als exàmens de nivell corresponents. Cal recordar que molts dels alumnes d'aquell any ja es trobaven cursant el grau mitjà o superior, fins i tot algun feia el nivell elemental de professorat, i no examinar-se suposava interrompre aquesta progressió en els cursos. Es va fer la pertinent consulta a l'OCB i es va autoritzar i acordar que aquest professor impartís les classes fins a fi de curs i després ja es veuria de cara al proper any.

La idea no era dolenta, però els resultats foren nefastos. Les classes de català no varen passar del segon trimestre d'aquell curs 1972 i no hi va haver alumnes amb possibilitats d'examinar-se al juny. Fou el primer cop en deu anys de cursos ininterromputs de català, primer al col·legi Ramon Llull i després al nou institut.

En Gabriel Barceló atribueix les raons fonamentals d'aquest fracàs a les mancances del professor que el va substituir a l'hora d'aplicar una didàctica a les classes, els constants dubtes a l'hora d'explicar la lliçó als alumnes i la poca paciència que el va portar a donar per finalitzades les classes de català i retornar a les de llatí i grec que sempre havia impartit.

El 1972 ja eren molts els alumnes que aprenien català a l'institut i la decepció va ser important. Es tancava una porta però s'estava apunt d'obrir-ne una altra.

2.5 La motivació de l'alumnat

Els elements de motivació per a l'alumnat eren diversos. Per una banda, la possibilitat de participar en una activitat que s'inicià gairebé de forma clandestina, d'amagat, el fet de revelar-se contra la imposició d'una llengua i la prohibició d'una altra, que en la majoria dels casos era la pròpia, ja suposava un al·licient per si mateix. «Cada generació té la seva oportunitat de revelar-se a qualque cosa»⁴, i aquests primers alumnes hi varen veure la seva.

Per altra banda, el fet d'estudiar i participar de les classes de català no suposava cap risc acadèmic per a alumne, ja que no hi havia exàmens, i quan n'hi va començar a haver, per mitjà de l'OCB, el fet de suspendre no tenia cap repercussió en el seu expedient. El català no era una matèria oficial i per tant, en aquest sentit, no s'hi jugaven el seu futur. També cal dir que es procurava assessorar bé els alumnes, de tal manera que si el professor no els veia preparats per superar un o altre nivell els recomanava que no s'examinessin. Així també es motivava l'alumnat i eren molts els alumnes que es presentaven i aprovaven.

Cal reconèixer la tasca que l'OCB desenvolupava a final de curs. Una delegació venia a Manacor el mes de juny, des del 1965, a dispensar els diplomes i s'organitzava una gran festa i un sopar en el qual tots els alumnes que havien aprovat l'examen i superat així un dels nivells d'aprenentatge de la llengua rebien uns premis en funció de la seva qualificació. Als qui havien obtingut qualificació d'aprobat se'ls lliurava un lot de llibres (generalment obres d'autors diversos de la literatura catalana aportats

per l'editorial Moll); els qui aprovaven amb notable sovint podien elegir entre un premi en metàl·lic (unes cinc-centes pessetes) o un lot de llibres; i els qui obtenien un excel·lent eren premiats amb un viatge pels Països Catalans.

Finalment, voldria esmentar la importància que tenia aleshores, com té també avui dia, la figura d'un professor que és capaç d'entusiasmar, de contagiar l'alumnat amb la matèria que imparteix. La didàctica del professor Barceló amb els alumnes del col·legi va ser fonamental perquè els cursos tenguessin la continuïtat que varen tenir.

3. Els cursos de català del Saló Fènix

El primer curs de català per a adults el va iniciar mossèn Miquel Julià Prohens, que aleshores estava destinat com a vicari de l'església dels Dolors de Manacor. Impartia les classes en una de les estances de la mateixa parròquia, el Saló Fènix. El curs va començar pels voltants de 1964 i el va anomenar "Primer curs de llengua mallorquina", perquè la paraula català, en aquella època, tenia encara connotacions perilloses. Aquell primer curs estava format per uns vint-i-cinc alumnes, entre els quals hi havia en Gabriel Barceló, que aquell mateix any s'examinaria del nivell mitjà obtenint unes qualificacions d'excel·lent.

Aquest curs també es va organitzar un tant d'amagat, és a dir, sense gaire publicitat, si bé hem de recordar que les activitats que sortien de l'església gaudien d'una impunitat que no tenien la resta d'entitats culturals de l'època.

L'OCB va assessorar mossèn Miquel Julià en l'organització del curs; així se seguia aquell plantejament que suposava que els alumnes cursaven de forma sistematitzada aquestes classes i s'examinaven per compte de l'OCB a fi de curs. I els únics cursos sistematitzats que hi havia aleshores els havia iniciat l'Obra i principalment en Francesc de Borja Moll.

Per impartir aquest curs, mossèn Miquel Julià disposava d'una *Gramàtica Catalana* d'en Moll, d'un *Diccionari Enciclopèdic de Català* editat l'any 1938 per la Generalitat de Catalunya, que havia arribat d'estraperlo, i d'un *Prontuario de Ortografia*, que tenia el títol en castellà tot i que els continguts fossin en català. Amb aquestes tres eines va preparar les classes, que bàsicament consistien a presentar en cada una un parell o més de normes ortogràfiques, explicar-les i acte seguit practicar amb exercicis.

«Els escrivien a mà, copiaven el que els anàvem dient, no hi havia cap llibre. Fèiem lectures que teníem en el mateix llibre de la *Gramàtica Catalana* d'en Moll. No teníem gaire cosa.»⁵

Sovint els alumnes que hi assistien eren joves i adults, i les classes es realitzaven a l'horabaixa, quan la gent ja havia acabat de treballar. S'hi impartia, curiosament, la coeducació que es negava encara en els centres educatius de primer i segon ensenyament.

El curs següent mossèn Miquel Julià no va poder continuar realitzant aquesta tasca pionera i atès que en Gabriel Barceló havia format part de l'alumnat d'aquell primer any i que ja feia uns quants cursos que impartia català a un grup d'alumnes del Col·legi Ramon Llull, li va *endossar* la continuïtat dels cursos per a adults. I així va ser fins l'any 1973 en què s'obrí definitivament l'EMM.

Mossèn Miquel Julià abandonaria definitivament el municipi de Manacor el 1967 i seria anys més tard quan s'assabentaria que els cursos que ell, amb l'ajuda de l'OCB, va començar, havien estat assumits per l'Ajuntament mitjançant un patronat municipal.

4. Causes principals de la creació de l'EMM

És molt possible que amb tota la informació que he pogut obtenir a través de diferents fonts, sobretot de persones que varen viure com a protagonistes tot el procés que va culminar amb la inauguració oficial de l'EMM l'octubre de 1973, no ens trobem davant una única causa o desencadenant, sinó més bé estariem davant un conjunt de factors que posats tots en un mateix lloc, Manacor, i en uns pocs anys, finals dels anys 60 i principis de la dècada dels 70, varen fer possible una fita molt complicada en una època de repressió cultural, lingüística i de les pròpies llibertats individuals i col·lectives.

Entre aquests conjunts de factors cal esmentar els cursos iniciats i continuats tota la dècada dels anys seixanta al Col·legi Ramon Llull i els cursos de català per a adults que va organitzar mossèn Miquel Julià. Tant en una com en l'altra iniciativa és fonamental la figura de Gabriel Barceló.

En part, un desencadenant de l'EMM va ser l'enrenou que varen muntar els alumnes quan el curs de 1972 varen quedar sense poder examinar-se de català per falta de classes. No podia ser que les classes de català fossin el resultat de la disponibilitat d'un sol home, sinó que era necessari plantejar un suport institucional perquè tenguessin continuïtat, i això ho sabien les persones que presentaren la proposta.

També és merescut reconèixer la sensibilitat del consistori que va assumir la proposta de l'Escola, i fonamentalment la del batle Pere Galmés. Durant els cinc anys que va estar al capdavant del consistori de Manacor es va produir una veritable revolució educativa, si més no quant a la creació de centres. Durant aquests anys, Pere Galmés va gestionar amb el director provincial d'Educació, el Sr. Tous, el Col·legi Públic Es Canyar, l'Institut Mossèn Alcover, com a evolució del Col·legi Ramon Llull, i aconseguí també la cessió dels terrenys on es construiria el Col·legi Públic Simó Ballester, a més d'impulsar, amb l'ajuda d'altres persones i de membres del consistori, l'Escola Municipal de Música el 1972. I finalment aconseguí també la cessió d'uns terrenys per construir-hi el Col·legi Jaume Vidal i Alcover, que encara tardaria més de dos lustres a inaugurar-se.

Cal destacar d'aquell consistori els regidors Josep Ma Fuster i Llorenç Femenies, que dirigia aleshores la Delegació de Cultura, els quals tengueren un paper molt important en tot el procés de constitució.

El fet que Manacor fos la terra de mossèn Antoni Ma Alcover, personatge fonamental en la represa de la llengua i la cultura dels Països Catalans, també condicionà molt, de tal manera que si un Ajuntament havia de tenir la sensibilitat necessària per tirar endavant una iniciativa ciutadana com l'EMM, aquest municipi havia de ser Manacor.

També Manacor ja comptava amb figures de ressò dins el món cultural i literari, com ara Antoni Mus, Guillem D'Efak i Jaume Vidal i Alcover, entre d'altres, que generaven cultura en llengua catalana, ja fos des de la música, des de la poesia o des de la narrativa. I d'altres escriptors com Miquel Àngel Riera, que també ho feien en castellà.

Un precedent important fou la inauguració l'any 1972 de l'Escola Municipal de Música. L'Ajuntament assumia amb finançament municipal una escola que, gratuïtament, ensenyava música a qualsevol ciutadà de Manacor que hi estàs interessat però no pogués pagar-se unes lliçons privades. Amb aquest mateix plantejament, en Gabriel Barceló i en Josep Ma Salom, ambdós impulsors de la iniciativa, demanaren el mateix tracte pel català, que fos l'Ajuntament qui assumís les despeses d'un servei educatiu que tanmateix tenia vocació de ser per a tots els ciutadans.

Tot plegat es va ajuntar en un moment en què l'OCB passava per penúries econòmiques importants i gairebé ja no podia seguir mantenint els mestres als quals pagava per ensenyar català arreu de l'illa. Així doncs, que l'Ajuntament pogués fer-se càrrec d'una escola d'ensenyament de la llengua catalana va ser per a la direcció de l'Obra una molt grata notícia en tots els sentits.

Per altra banda, cal remarcar que a Manacor hi havia el Col·legi Ramon Llull, un centre en essència no religiós, d'ensenyament mitjà, amb un claustre de professors llicenciats en la seva majoria i amb una predisposició per donar entrada a iniciatives com les classes de català o la revista *Arbre*. Un centre que va ser un punt de trobada d'inquietuds culturals i civils.

Finalment, també cal ressenyar la importància que va tenir l'OCB sense l'existència i la col·laboració de la qual és molt possible que els cursos, que foren els precedents de l'EMM a Manacor, no s'haguessin realitzat mai. L'assessorament de l'OCB en el procés constitutiu fou també molt significatiu, des de l'assessorament en la redacció del projecte, passant pels estatuts i fins i tot en l'elecció del nom que hauria de tenir l'Escola en última instància. El nom d'Escola Municipal de Mallorca va ser una contribució de Francesc de Borja Moll i Josep Ma Llompert, els quals assessoraren els fundadors perquè es posàs aquest nom.

5. Les gestions a l'Ajuntament

La iniciativa del projecte d'una escola municipal dedicada íntegrament a l'ensenyament de la llengua i la cultura dels Països Catalans neix en primera instància de la ma del Sr. Gabriel Barceló, que havia estat implicat en els primers cursos de català a Manacor els anys anteriors, i del Sr. Josep Ma Salom, que aquell any 1973 exercia de mestre al Col·legi Públic de Sa Torre i a més era el redactor en cap de la revista comarcal *Manacor*. Ells dos redactaren un primer escrit on definiren com havia de ser aquesta escola, quins n'havien de ser els objectius i quina la seva finalitat.

En tot moment, l'OCB els va assessorar en aquesta primera redacció per fer viable el projecte i evitar entrebancs amb les autoritats, com en una segona sol·licitada directament pel batle Pere Galmés, on es demanava una major concreció de pressupost i uns estatuts per a l'escola.

Aprofitant la confiança i l'amistat que unia Josep Ma Salom i Gabriel Barceló amb un regidor del consistori municipal, en Josep Ma Fuster, hi varen mantenir una reunió per explicar-li el projecte. Aquest va veure molt positiu el projecte i s'hi va implicar tant com va poder. Ens situam aproximadament al mes de febrer de 1973. En aquell primer contacte, hi seguí una segona gestió que va córrer a mans del regidor Fuster, que va presentar la proposta de l'escola al delegat de Cultura, el Sr. Femenies. Aquest va llegir la proposta i en va fer una bona consideració, però en aquell moment no va mostrar gaire interès de tirar-la endavant. Pensava que hi hauria dificultats.

I efectivament, la proposta va mantenir-se dins el calaix del seu despatx i així hagués pogut romandre-hi molt més temps, si no hagués estat perquè després de les continuades demandes d'en Gabriel Barceló i d'en J. Ma Salom al regidor Fuster, aquest prengué la iniciativa i va presentar pel seu compte i risc la proposta de l'escola en un ple municipal que tengué lloc a l'Ajuntament de Manacor un 7 de juny de 1973.

El cop d'efecte estava servit. El delegat de Cultura es va sorprendre molt davant una proposta que considerava de la seva competència, però de seguida s'hi va adherir i en defensa seva cal dir, tot i que ni la idea ni la gestió primera perquè el projecte arribàs a votació plenària va ser seva, que una vegada oberta l'escola ell va donar exemple des de l'Ajuntament a la ciutadania i s'hi va matricular dels primers com a alumne dels cursos de llengua.

Aquella sessió del 7 de juny va ser llarga, i tot i que impulsors del projecte com en Josep M. Salom tenien molt clar que tiraria endavant i que hi havia prou suport entre els regidors del consistori, altres, com el propi regidor Fuster, varen viure amb menys claredat i en un primer pla la dura oposició que va manifestar el regidor Rafel Muntaner argumentant que considerava el pressupost presentat massa elevat i qüestionant-se si realment es tractava d'un projecte d'interès general. La resposta

la va donar el regidor Sr. Fuster: «[...] La función del Ayuntamiento es la de llevar a cabo aquellas iniciativas que por cualquier causa los particulares no puedan llevar a cabo»⁶. Inmediatament s'hi va adherir el delegat de Cultura, Sr. Femenies. Finalment, després d'aquesta disputa verbal, la proposta fou sotmesa a votació i sortí aprovada la iniciativa. Quedava pendent que en el pròxim ple es presentassin uns estatuts i un reglament de funcionament de l'escola, amb un annex detallat del pressupost.

A tot això, el regidor Muntaner considerà que no era necessària la creació d'aquesta escola i que, pel contrari, era millor sol·licitar l'ajuda de l'OCB perquè, per mitjà de subvenció de l'Ajuntament, gestionàs els cursos de la manera que trobàs més oportuna.

Finalment, encara, el regidor Muntaner deixà constància a l'acta d'aquell ple que la seva opinió era la de mantenir pendent d'aprovació aquell projecte fins que no s'haguessin vist i valorats els estatuts de l'escola.

És clar que no va trobar gaire suport entre els seus companys regidors, afortunadament pel destí de l'escola. I l'episodi va quedar tancat en aquest punt.

D'aquesta sessió, ens n'han quedat les dues propostes sobre el projecte de l'escola (que es poden consultar a l'Arxiu Municipal de Manacor) i que per una banda va presentar en Josep Ma Fuster i per l'altra es va veure forçat a treure definitivament del calaix el delegat de Cultura, el Sr. Femenies. Ambdós projectes tenen algunes característiques singulars. La proposta signada pel Sr. Fuster està escrita en castellà i hi ha un primer bloc de justificacions o motivacions per presentar el projecte. Aquest document indica que la direcció estaria en mans de l'Ajuntament a través d'un patronat i l'assessorament de l'OCB.

El segon document, presentat pel Sr. Femenies i signat pel Sr. Gabriel Barceló, està redactat en català. Aquesta proposta ve acompanyada d'un escrit del Sr. Femenies, redactat també en català: «Tenc l'honor de presentar, perquè s'adjunti a la de l'amic, l'estudi que ja fa temps vaig encomanar a persones de la meua confiança per a posar a la consideració dels demés Concellers i Batle, la important tasca de la creació d'una Escola Municipal de Mallorca».⁷

En l'escrit sembla que intenta justificar-se davant el fet que el Sr. Fuster se li avançàs, però anticipa el seu vot a favor com a regidor. Es tracta d'un document escrit, com dèiem, en català i que té caràcter oficial ja que és firmat per un regidor i va adreçat al consistori. Al llarg del procés de gestació de l'escola i en les gestions pròpies que es duran a terme a l'Ajuntament, aquest no serà l'únic document escrit en català que ens trobarem: també hi ha cartes adreçades a les entitats cíviues com l'OCB o fundacions com "la Caixa" i altres on les cartes són dirigides i respostes en català. El Reglament de l'Escola Municipal de Mallorca, que és aprovat en la sessió plenària de l'Ajuntament del 14 de juliol de 1973, també està íntegrament redactat

en català. Això evidència que si bé l'ensenyament del català als centres educatius era inexistent, salvant només algunes classes clandestines, l'ús del català a l'Ajuntament de Manacor ja començava a manifestar-se tímidament en documents oficials. Per descomptat que la majoria de documentació era redactada en castellà, així com el mateix *Diari de Plenaris* que es pot consultar a l'Arxiu Municipal.

També destacaria que en les sessions plenàries els regidors s'expressaven en català, mentre que el secretari ho transcrivia tot en castellà. I aquesta era una pràctica habitual. Un exemple més de la diglòssia que es vivia en aquells moments.

Respecte de la sessió plenària del 14 de juliol, tot i l'aprovació del Reglament, la proposta inicial de la Comissió d'Assumptes Socials pateix diversos canvis, fonamentalment modificacions en el pressupost. Davant aquestes retallades, hi voten en contra els regidors Sr. Fuster i Sr. Femenies. Tanmateix no hi poden fer res, i a més aquí es pot veure quin serà un dels grans cavalls de batalla de l'escola: un finançament que doni respostes a les necessitats de professorat, material i local propi.

El Reglament aprovat disposava que la titularitat de l'escola seria municipal i l'ensenyament gratuït. Per primera vegada, doncs, i sense precedents en tots els territoris de parla catalana, un organisme públic es feia càrrec d'una escola que tenia per missió l'ensenyament de la llengua catalana (encara que s'encobreix denominant-la llengua pròpia de Mallorca) i la transmissió de la cultura pròpia de les Illes Balears.

També s'hi concretava la seva finalitat i s'hi redactaven els principals objectius. S'hi indicaven quins serien els òrgans de govern, delimitant per una banda l'existència d'un Patronat, de caràcter consultiu i que assessoraria l'Ajuntament amb tot el que tengués a veure amb el funcionament de l'escola, i d'una Direcció, en la qual es nomenaria una persona perquè s'encarregàs de la seva gestió diària i assumís el conjunt de funcions descrites.

Jo valoraria molt positivament per a l'escola, des dels seu inicis, que es pensàs en un Patronat on hagués una participació prou ampla i representativa de la societat d'aquells moments. El director del Patronat seria el batle que en cada moment governàs el consistori; hi hauria un representant de l'OCB; un representant de cada una de les entitats bancàries col·laboradores des del principi en el finançament de les activitats organitzades dins l'àmbit de l'Aula Cultural o els cicles de conferències que tenien també per objecte organitzar-se des del primer curs a l'escola; un representant dels centres d'ensenyament general bàsic i un altre dels centres de formació professional; el propi director de l'EMM i una representació de dues o tres persones d'entre els veïnats de Manacor que comptassin amb una «privada estimació a la llengua i excel·lent reputació ciutadana».

Crec sincerament que va ser un encert comptar amb aquest òrgan assessor, tot i que la seva tasca mai no ha estat fàcil i les tensions amb l'Ajuntament no han estat absents al llarg d'aquestes tres dècades de funcionament de l'escola.

Una de les dificultats inicials va ser on s'ubicaria. En aquest punt és merescut remarcar l'ajuda que va prestar incondicionalment el director d'aleshores del Col·legi Públic de Sa Torre, el Sr. Joaquim Gual de Torrella, que va oferir, sense consultar-ho amb les altes instàncies educatives de l'illa, les aules del centre que ell dirigia perquè provisionalment s'hi instal·làs. Tot sabent que la idea era que les classes que s'impartirien sempre serien a l'horabaixa, un cop el col·legi hagués finalitzat la jornada lectiva.

Les gestions més determinants per autoritzar i aprovar el projecte de l'escola es produïren a l'Ajuntament entre els mesos de juny, juliol i agost, i per tant si es volia començar ja el curs 1973/74 quedava molt poc temps de marge per resoldre i aquestes dificultats operatives. L'ofertament del Sr. Gual de Torrella fou satisfactòriament acceptat per l'Ajuntament.

La Comissió de Cultura, el 6 de setembre de 1973, proposà el Sr. Gabriel Barceló per dirigir l'escola i l'Ajuntament acceptà la proposta. Així restà tot pendent de la inauguració oficial del curs que es va produir el 22 d'octubre d'aquell mateix any 1973, en un acte oficial ple de simbolisme, on acudiren representats de l'Ajuntament i de les entitats col·laboradores.

És a la fi l'assoliment d'una fita en el llarg camí de la normalització de la llengua i la cultura pròpies de la nostra illa. I és també l'inici d'una trajectòria plena d'activitat educativa i d'iniciatives constants que encara estan deixant una empremta en la societat i les institucions que han acollit, han utilitzat i han estimat l'Escola Municipal de Mallorca.

6. Entitats col·laboradores

Un dels mèrits en el procés de gestació de l'EMM el podem situar en el fet que aquesta iniciativa va anar arrelgant els esforços d'entitats molt representatives en el panorama cultural i financer de l'època. Podem dir que l'escola va aconseguir un ample consens i el suport econòmic i social que va ajudar a proporcionar un clima favorable a l'hora de posar-la en funcionament.

Des del municipi de Manacor, la revista local *Manacor Comarcal* va engegar una campanya d'informació i de sensibilització on moltes d'aquestes entitats cíviques i culturals manifestaren aquest suport, al qual ens referíem tot just al paràgraf anterior. Encapçalant aquesta campanya des de la pròpia revista, ens trobam a Josep Ma Salom, que recordem va ser un dels dos promotors de l'escola en el moment d'iniciar les gestions amb l'Ajuntament. Ell reconeix que des de la revista es va intentar, per una banda, exercir una certa pressió sobre l'Ajuntament per tal que reconegués el projecte i el fes possible i, per l'altra, donar a conèixer l'escola entre els ciutadans de Manacor perquè la recepció fos calorosa i hi hagués gent interessada a aproximar-se

al nou centre i, sobretot, intentar que no es produís un rebuig per part de la ciutadania. Recordem que a Mallorca hi havia des de feia molts anys un moviment anticatalanista que havia arrelat molt entre la població illenca i no és d'estranyar, doncs, que les precaucions fossin màximes.

A tal efecte, moltes personalitats varen voler participar en aquesta campanya d'adhesions sota el títol de «L'EMM, una fita cultural», on cada setmana un o altre personatge rellevant hi participava publicant un article. Entre els noms que hi podem trobar, hi ha en Josep Melià (que va ser un reconegut escriptor, polític, i durant molts anys comentarista de televisió), en Bernat Nadal Nicolau (poeta i guanyador del premi «Ciutat de Manacor» de poesia), monsenyor Teodor Úbeda (que aleshores ja era el bisbe de la Diòcesi de Mallorca), el mateix Francesc de Borja Moll, tan lligat en aquest procés de constitució de l'EMM, en Gabriel Janer Manila (Pedagog i escriptor) i un llarg etcètera.

Deixant de banda la tasca de sensibilització portada a terme des d'aquesta revista local, també els promotors del projecte i el mateix Ajuntament es plantejaren obtenir ajuts econòmics d'altres entitats i una col·laboració estreta i compromesa des del principi amb les activitats que tenia per objecte desenvolupar. Durant els mesos de juliol i agost es produïren aquests contactes entre l'Ajuntament i aquestes entitats, que bàsicament aquell primer any serien: l'OCB, La Caja de Pensiones para la Vejez de Cataluña («la Caixa») i La Caja de ahorros y Monte de Piedad de Baleares.

D'aquell mes d'agost de 1973, podem consultar les cartes que adreçà l'Ajuntament sol·licitant, per exemple a «la Caixa», ajudes econòmiques i d'instal·lacions:

- «1) Patrocini de despeses d'uns quants conferenciants que proposats pel Patronat Municipal vendrien a donar unes conferències als alumnes utilitzant la seva biblioteca per a tal fi.
- 2) Premis per a alumnes de fi de curs.
- 3) Possibilitat de viatge de fi d'estudis als alumnes avantatjats a Catalunya».⁸

És important remarcar la voluntat que hi havia en aquells moments de seguir utilitzant aquelles estratègies que havien funcionat durant els cursos de català al col·legi Ramon Llull i al Saló Fènix, com és el cas de motivar l'alumnat amb premis diversos en funció de la qualificació obtinguda a cada nivell.

La resposta de «La Caixa» no es va fer esperar gaire i el delegat general de l'entitat a Balears envià una carta al regidor Josep Ma Fuster en què li comunicava que la Delegació General havia acordat acceptar la col·laboració amb l'escola pràcticament en totes les demandes sol·licitades en l'anterior carta.

Així mateix, trobam una carta adreçada a l'Ajuntament de Manacor de La Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Baleares on comunica que «[...] La Comisión

Administrativa ha acordado sufragar los gastos de viaje y estancia en la isla de Menorca, a los dos mejores alumnos de la Escuela de Lengua Mallorquina».

Són aquests uns quants exemples que ens indiquen la intenció que hi havia per fer d'aquesta escola un projecte col·lectiu, amb la necessària participació d'agents econòmics i també culturals, com és el cas de l'OCB que ara passam a analitzar.

6.1 L'Obra Cultural Balear

L'OCB, fundada l'any 1962 per prohoms com en Francesc de Borja Moll i en Josep Ma Llopart, entre d'altres, té una importància cabdal en tot aquest procés constitutiu. De fet, podríem gairebé atrevir-nos a formular la hipòtesi de dir que, de la mateixa manera que sense els cursos del professor Gabriel Barceló al Col·legi Ramon Llull i els cursos per a adults que va iniciar mossèn Miquel Julià no s'haguessin donat les bases necessàries sobre les quals construir aquesta l'EMM, sense l'OCB, el seu assessorament constant, la sistematització de l'ensenyament de la llengua, la formació del professorat i els exàmens de fi de curs que cada any es realitzaven, tampoc no haguessin existit els precedents de les classes de català a Manacor durant aquells anys gloriosos i heroics, que foren els de la dècada dels seixanta i, per tant, probablement l'Escola Municipal de Mallorca de Manacor no s'hauria obert ni en els termes, ni l'època en què ho va fer.

L'OCB va assessorar per posar el nom d'Escola Municipal de Mallorca, evitant així el terme «català», que sens dubte hagués pogut ocasionar problemes, primer amb les autoritats de Madrid, no acceptant la proposta de l'escola, i després allunyant molts ciutadans que pel fet de dir-se «Escola de Català» molt probablement no s'hi haguessin matriculat.

Però també va assessorar en la redacció d'un reglament, d'uns estatuts, de l'organització de les classes, del material didàctic, etc. Fins i tot consultant el document referent al Reglament de l'EMM podem comprovar la importància i una certa dependència que es manifesta en relació al paper que haurà de desenvolupar l'OCB en la nova escola:

«[...] Mentre que l'Ajuntament ho trobi oportú, aquella entitat (referint-se a l'OCB) farà la proposta del professorat, donarà validesa als estudis impartits, entregarà els diplomes de final de curs, organitzarà el treball de seminari i formació del professorat, controlarà els principals programes d'estudi, donarà les directrius de l'ensenyament d'acord amb les tècniques que semblin més escaients i actualitzades [...]»⁹

En definitiva, és clara la vinculació de l'EMM de Manacor amb l'OCB, i és per tant aquesta una institució que no ens podem oblidar en un capítol dedicat als antecedents i les causes que varen portar a la inauguració d'aquesta emblemàtica Escola.

FONTS CONSULTADES

1. ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL BARCELÓ BOVER el 10 de novembre del 2000 al seu despatx del Departament de Política i Normalització Lingüística de l'Ajuntament de Manacor.
2. ENREGISTRAMENT FET A AINA MOLL MARQUÈS el 9 de març de 2006 al seu domicili del camí des Terrer Blanc, polígon 11, parcel·la 19. Biniali.
3. ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL MESQUIDA el dimarts 7 de març de 2006 al seu despatx de l'Edifici "Sa Riera" de la Universitat de les Illes Balears. Palma de Mallorca.
4. ENREGISTRAMENT FET A JOSEP Ma FUSTER el 22 d'abril de 2005 al seu domicili de la Costa dels Pins, Son Servera.
5. ENREGISTRAMENT FET A JOSEP Ma SALOM el 27 de maig de 2005, al Palau de la Premsa de Manacor.
6. ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL BARCELÓ BOVER el dissabte 9 d'abril de 2005 al seu domicili del carrer Ronda de Felanitx, 63, de Manacor.
7. ENREGISTRAMENT FET A CATALINA GELABERT el dissabte 23 d'abril de 2005 al seu domicili del carrer Olesa n. 17 de Manacor.
8. MIR FULLANA, Antoni. "Nominació". [pàg. 13 a 21] de MIR, Antoni [et al.]. *25 anys en defensa de la llengua i la cultura*. Manacor: Papers de sa Torre, Patronat EMM, Impremta Llopis, 1998.
9. ENREGISTRAMENT FET A MIQUEL JULIÀ PROHENS el 23 de novembre de 2000 al seu domicili del carrer Pérez Galdós, n. 28-8b, de Palma de Mallorca.
10. Acta d'aprovació del nou Patronat de l'Escola Municipal de Mallorquí de dia 3 de setembre de 1980. 1 foli sense numerar. S'adjunta el Reglament de l'Escola Municipal de Mallorquí. Signat pel president de la Comissió Municipal de Cultura), signatura 854/6. Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Manacor (a partir d'ara AMM).
11. Acta de la proposta d'una Escola Municipal de Llengua. Llibre d'Actes del Ple de l'Ajuntament de Manacor, sessió del 7 de juny de 1973, pàg. 11, signatura 733/1, AMM.
12. President de la Comissió de Cultura. *Informe de la Comisión de Cultura y Deportes en relación a la Escuela Municipal de Mallorquín*. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signatura 854/7 de l'AMM.
13. Llibre d'Actes del Patronat de l'EMM de dia 17 d'octubre de 1973 fins al 28 de juliol del 1987, pàg. 2 a 62. Signatura 20/5 de l'AMM.
14. FUSTER, Josep Maria. *Al Ayuntamiento Pleno, propuesta para la creación de una Escuela Municipal de Lengua y Cultura*. 1 foli no numerat, mecanografiat. Signatura 854/5 de l'AMM.
15. FEMENIES, Llorenç. *Al Ayuntamiento en Sessió Plenària*. Manacor, 7 de juny de 1973, 4 folis. signatura 854/5 de l'AMM.
16. Carta de Josep Ma Fuster al president de l'Obra Cultural Balear, sense data, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Josep Ma Fuster, conseller delegat. Signatura 854/5 de l'AMM.
17. Carta de Josep Ma Fuster Perelló al Senyor Director de la Caixa d'Estalvis de Catalunya i Balears, a Barcelona, sense data, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Josep Ma Fuster Perelló, Signatura 854/5 de l'AMM.
18. Carta de Francesc de Borja Moll Marquès a Josep Ma Fuster, Palma de Mallorca, 9 de juliol de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Francesc de Borja Moll Marquès, secretari. Signatura 854/5 de l'AMM.
19. Certificat de Bartomeu Tous Aymar, secretari general de l'Ajuntament de Manacor, de 16 de juliol de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat pel batle de Manacor, senyor Pedro Galmés Riera. Signatura 854/5 de l'AMM.
20. Carta de Ramon Colell, delegat general de Balears de la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros a Josep Ma Fuster Perelló, conseller delegat del Patronat de l'Escola Municipal de Lengua Vernacle de Manacor, Palma de Mallorca, 12 de juliol de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Ramon Colell. Signatura 854/5 de l'AMM.
21. Carta de Martí Mascaró, batle de Manacor, al director de la Caja de Ahorros de Piedad de las Baleares. Manacor, 23 d'agost de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Martí Mascaró. Signatura 854/5 de l'AMM.
22. Carta de Martí Mascaró, batle de Manacor, al president de l'OCB, el 23 d'agost de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Martí Mascaró. Signatura 854/5 de l'AMM.
23. Carta de Sebastià Perelló, delegat de Manacor de La caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares al batle de Manacor, a Manacor el 4 de setembre de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Sebastià Perelló, signatura 854/5 de l'AMM.
24. Carta de Martí Mascaró, batle de Manacor, al director de La caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares. Manacor, 23 de agost de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Martí Mascaró. Signatura 854/5 de l'AMM.
25. Carta de Martí Mascaró, batle de Manacor, al president de la Junta Municipal de Enseñanza Básica, a Manacor el 23 d'agost de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Martí Mascaró. Signatura 854/5 de l'AMM.
26. Carta de Martí Mascaró, director del Instituto Nacional de Bachillerato Mixto, al secretari de l'Ajuntament de Manacor. Manacor, 8 de setembre de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Martí Mascaró Galmés. Signatura 854/5 de l'AMM.
27. FEMENIAS DURAN, Llorenç. *Proposición de nombramiento de director de la Escuela Municipal de Mallorquín*. Manacor, 6 de setembre de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Llorenç Femenias, Antoni Serra Fiol i Josep Ma Fuster Perelló. Signatura 854/5 de l'AMM.
28. Certificat d'Antoni Lliteras Rosselló, "Oficial Mayor Letrado en funciones de Secretario Accidental" de l'Ajuntament de Manacor. Manacor, 7 de setembre de 1973, 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat pel batle de Manacor, senyor Pedro Galmés Riera, i pel secretari Antoni Lliteras Rosselló. Signatura 854/5 de l'AMM.
29. FEMENIAS DURAN, Llorenç; FUSTER, Josep Maria. *Propuesta al Pleno Municipal*. Manacor, 2 d'octubre de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat per Llorenç Femenias i Josep Ma Fuster Signatura 854/5.
30. Certificat de Bartomeu Tous Ayamar, secretari general de l'Ajuntament de Manacor. Manacor, 11 d'octubre de 1973. 1 foli sense numerar, mecanografiat, signat pel batle de Manacor, senyor Pedro Galmés Riera, i pel secretari Bartomeu Tous Aymar. Signatura 854/5 de l'AMM.
31. MOLL MARQUÈS, A. *Francesc de Borja Moll, la fidelitat tossuda*. Ajuntament de Palma: Palma de Mallorca, 2003.
32. ANÒNIM. "Curs de Mallorquí". 1 pàg. de *Perlas y Cuevas*, n. 131. Manacor, 29 d'octubre de 1966 [pàg.13].
33. ANÒNIM. "¿Un Grupo Teatral en Lengua Vernácula?". 1 pàg. de *Perlas y Cuevas*, n. 103 de 5 de setembre de 1965 [pàg. 12].

34. FUSTER, Pep Lluís: “S’Escola de Mallorca es ya una realidad”. 1 pàg. de *Manacor Comarcal*, n. 1841. Manacor, 6 d’octubre de 1973 [pàg. 7].
35. ANÒNIM. “Una fita Cultural: S’Escola de Mallorca”. 2 pàg. de *Manacor Comarcal*, n. 1827 de 30 de juny de 1973 [pàg. 5].
36. ANÒNIM. “Una fita Cultural: S’Escola de Mallorca”. 1 pàg. *Manacor Comarcal*, n. 1825 de 16 de juny de 1973 [pàg. 15].
37. ANÒNIM. “Una fita Cultural: S’Escola de Mallorca”. 1 pàg. de *Manacor Comarcal*, n. 1829 de 14 de juliol de 1973 [pàg. 11].
38. ANÒNIM. “Una fita Cultural: S’Escola de Mallorca”. 1 pàg. de *Manacor Comarcal*, n. 1828.
39. ANÒNIM. “Una fita Cultural: S’Escola de Mallorca”. 1 pàg. de *Manacor Comarcal*, n. 1833 d’11 d’agost de 1973 [pàg. 5].

NOTES

¹ ENREGISTRAMENT FET A AINA MOLL MARQUÈS, dia 9 de març de 2006, en el seu domicili del camí d’es Terrer Blanc, polígon 11, parcel·la 19, de Biniali.

² ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL BARCELÓ BOVER el 10 de novembre del 2000, al seu despatx del Departament de Política i Normalització Lingüística de l’Ajuntament de Manacor.

³ ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL MESQUIDA el dimarts 7 de març de 2006 al seu despatx de l’edifici Sa Riera de la Universitat de les Illes Balears. Palma de Mallorca.

⁴ ENREGISTRAMENT FET A GABRIEL BARCELÓ BOVER el 10 de novembre del 2000 al seu despatx del Departament de Política i Normalització Lingüística de l’Ajuntament de Manacor.

⁵ ENREGISTRAMENT FET A MIQUEL JULIÀ PROHENS el 23 de novembre de 2000 al seu domicili del C/ Pérez Galdós, n. 28-8b, de Palma de Mallorca.

⁶ Acta de la proposta d’una Escola Municipal de Llengua, llibre d’actes del Ple de l’Ajuntament de Manacor, sessió del 7 de juny de 1973, pàg. 11, signatura 733/1, AMM.

⁷ Femenies, Llorenç. *A l’Ajuntament en Sessió Plenària*. Manacor: 7 de juny de 1973, 4 folis, signatura 854/5 de l’AMM.

⁸ Carta de Josep Ma Fuster Perelló al Senyor Director de la Caixa d’Estalvis de Catalunya i Balears, a Barcelona, sense data, 1 foli, (sense numerar), mecanografiat, signat per Josep Ma Fuster Perelló. Signatura 854/5 de l’AMM.

⁹ President de la Comissió de Cultura. *Aprovació del nou Patronat de l’EMM i adjunt del Reglament de l’Escola de 1973*. 7 folis sense numerar, mecanografiats, signatura 854/6 de l’AMM.

Antoni Noguera: una mirada sobre el seu treball més de cent anys després

Bàrbara Duran Bordoy

L’autor: Antoni Noguera

Antoni Noguera, com diu Xavier Carbonell¹ fou un personatge significatiu dins la vida cultural de Mallorca. Bona part del seu treball és autodidacte, seguint una intuïció personal que podríem qualificar d’extraordinària dins l’ambient provincià i tancat d’una illa com la nostra a final del segle XIX.

D’alguna manera, aquesta consciència el va implicar en un esforç personal per despertar l’interès dels cercles intel·lectuals d’aquí. Una empresa que va començar des de les investigacions en un terreny que era totalment desconegut pels seus coetanis. Les seves realitzacions personals no sols abarcaren el terreny de la investigació etnomusicològica (que és el que comentarem aquí). Proper a l’ideari del seu mestre i guia Felip Pedrell, també era compositor, crític (a *L’Almudaina*), dinamitzador cultural (organitzant diversos events que suposaren la visita d’Albéniz, Arbòs, Crickboom, Granados i Casals), i creador de diverses agrupacions vocals mallorquines com la Capella de Manacor (1897), gènesi d’altres agrupacions vocals. La seva relació amb Manacor no acaba aquí: part dels exemples que surten a la *Memoria* foren recollits a la zona de Manacor.

Sobretot capdavanter, sabia, des de l’entorn curt de mires illenc, que la música que ell denominava autènticament mallorquina estava en perill. No podem deixar de pensar, ara, que intuïa certament un canvi dins el “signe del temps” pel que fa a la música: prest arribaran els mitjans de difusió radiofònics, els enregistraments, i la capacitat de fer arribar músiques i influències a entorns molt llunyans. Encara que no pensem que, pròpiament, tots aquests factors són negatius, sí que aquesta visió preocupava Noguera pel que fa a la pèrdua d’identitat musical. Fa repetides al·lusions al perill que suposa la modernitat, i és el primer mallorquí que declara la necessitat d’un rigor científic, d’una mirada global i de l’anàlisi del patrimoni musical seguint un mètode comparatiu.